

HEDDA GABLER

IBSEN RIKÁN JÁTSZOTT SZÍNŰVE A BÉKÉSCSABAI JÓKAI SZÍNHÁZBAN

A norvég író-óriás, Henrik Ibsen mind sűrűbben kopogtat a magyar színházak kapuján. Volt idő, hogy porosnak és unalmasnak ítélték, most pedig az igény, Ibsent hallani és látni, a legkorszerűbbek közül való. Több okból is. Színháztörténeti tény, hogy Ibsen a polgári dráma betetőzése, hogy konfliktusai — bár a polgári világra jellemzőek — a formális, külső jegyek alatt általánosan mély emberi problémákat hordoznak. Az is köztudott, hogy Ibsen írói ars poeticája — írni annyit jelent, mint ítéletet mondani önmagunk felett — drámaiban az alkotás egész misztériumát meghatározó, az etikai alapállás legszembetűnőbb vonása. S hogy még mi az, amiért Ibsen legújabb sikereit a mai kor igényére jellemzőnek mondhatjuk? A válasz: lenézte és utálta a konvenciókat, a megalkuvást; leszámolni az illúziókkal, emberi magasságba emelni az őszinteséget — ezt tartotta kiútnak a hazugság útvesztőiből. Hősei azonban esendő emberek, igazság és őszinteség utáni vágyuk csak nosztalgia, erejük nem aktív erő, s végső soron önmagukkal sem tudnak semmi okos dolgot kezdeni.

A békészsabai *Hedda Gabler*-bemutató is ezeket a gondolatokat ébreszti. Ibsen rendíthetetlenül hitt abban, hogy az őszinteség az emberi viszonyok nélkülözhetetlen alapja, hogy a hazugság a legpusztítóbb mérge, mely két ember kapcsolatát órák alatt tönkretetheti. Színpadán is órák alatt történik minden, a távoli múltból felnövekvő és kiteljesedő cselekmény utolsó, gyötrelmes órái mintegy mesteri varázsütésre megelevenednek, hogy sajátos törvényeikhez igazodva ériék el a végső befejeződést. Ahogyan Hedda és Elvstedné mind dinamikusabb párbeszédével exponálja a drámai helyzetet, már érezni, hogy gyors tragédiák vannak készülöben, hogy az illúziókra épített kapcsolatok hamarosan szétvetik börtöneik falát, sorsok kerülnek új helyzetekbe, életek pusztulnak, végeredményben teljesen értelmetlenül. Ezzel megérkezünk Ibsen korába, a polgári társadalom lassan terjedő bomlásához, amelyben az emberek lelki meghasonlása — vágyaik és a kor, mely ezeket sorra letaglózza — belső összeomlása már nem egyéni, kis világú dráma, hanem a korszak általános tragédiájának része. Ahogyan megmutatja hőseit, ahogyan szétboncolja személyiségük rejtett világát, s háborog a hazug képmutatás láttán, s ítélt a meg nem alkuvás szent hevületében: ez a hatalmas érzelmi hatás ma is érvényes, ma sem üres. Ha azt mondanánk, hogy üres, illúziót hazudnánk magunk köré, olyan illúziót, mely Ibsen hőseit és korának emberét is tönkretette. De ezek az emberek ma is élnek, lelki világuk, törekvéseik, kiábrándultságuk a huszadik század harmadik harmadára transzponálva itt lehetnek és itt vannak, s mert korunk a múlttal is terhes, az emberi kapcsolatok is terhesek ettől — ilyen tragédiák ma is lehetségesek. A jobb én feláldozása a megalkuvást sugalló konvenciók: rettenetes a következmény, Ibsen erről így ítélték. Heddát még utolsó, különös tette, öngyilkossága sem emeli fel, inkább bukását húzza alá, mert önmaga félreismerése, a bizonytalanság, mely kegyetlen gonoszságát táplálta, csak a pisztolylövésig vezethette. Nem más ember a többi sem, mindenki valami felemelő boldogságot, elérhetetlen harmóniát keres, meg nem találja azonban egyikük sem, mert az élet valóságával nem tudnak szembenézni, nincs bátorságuk hozzá. Hedda ki is mondja: „Igen, bátorság! Ez kellene! Mert akkor talán mégis élhetnénk.” A könyörtelen igazság fénye pompázik ezekben a mondatokban; bátorság mindenben, bátorság az igaz élet vállalásában, bátorság a hazug megtagadásában — csak így lehet élni. De Ibsen hősei a Hedda Gabler-ben nem tudnak így élni, ezért pusztulásra rendeltettek.

A rikán játszott drámát *Vass Károly* úgy rendezte, hogy az egyén és a közösség, a szubjektum és a világ kapcsolatáról szóljon. A címszerepet *Stefanik Irén* alakította, s Elvstedné szerepében *Korompay Vali* szintűgy kitűnően érzi az ibseni légtér lényegét.

SASS ERVIN

